

GYÖKÖK LINEÁRIS KOMBINÁCIÓIRÓL

FRIED ERVIN

Érdekes probléma azt megvizsgálni, hogy a racionális számokból vont gyökök között milyen összefüggés állhat fenn. E kérdéssel már többen is foglalkoztak;¹ mi a következőkben egy ennél általánosabb problémát fogunk tekinteni, amennyiben nem korlátozzuk vizsgálatainkat a racionális számtestre, mindössze azt a megszorítást fogjuk tenni a szóbanforgó testekről, hogy ne tartalmazzanak más egységgyököket, mint ± 1 -et (ilyen pl. minden formálisan valós test). Megjegyezzük, hogy az itteni bizonyítás nemcsak hogy nem egyszerűsödik, ha csupán a racionális számtestet tekintjük, hanem nem is vihető keresztül. Eredményünknek alkalmazását is adjuk egy *W. Sierpinski* által felvetett problémára.

1. Be fogjuk bizonyítani a következő tételt:

1. tétel. Legyen adva egy K test; tekintsük a

$$c_1 \sqrt[n_1]{a_1} + \dots + c_k \sqrt[n_k]{a_k} = \alpha \neq 0 \quad (c_\nu, a_\nu \in K) \quad (1)$$

kifejezést, amely α -nak legrövidebb előállítását abban az értelemben, hogy kevesebb $c_\nu \sqrt[n_\nu]{a_\nu}$ tag összege már nem lehet α . Amennyiben $K(\sqrt[n_1]{a_1}, \dots, \sqrt[n_k]{a_k})$ nem tartalmaz ± 1 -től különböző egységgyököket, akkor $\sqrt[n_\nu]{a_\nu} \in K(\alpha)$, $(\nu = 1, \dots, k)$.

2. A tétel bizonyításához előrebocsátunk négy lemmát.

1. lemma. Legyen $a \in K$, és $K(\sqrt[n]{a})$ ne tartalmazzon ± 1 -től különböző egységgyököket. Ha az $x^n - a$ polinom reducibilis a K felett, akkor létezik n -nek oly $k > 1$ osztója, hogy $\sqrt[k]{a} \in K$.

Ez esetben azt fogjuk mondani, hogy $\sqrt[n]{a}$ a K -ban redukálható.

Bizonyítás. A $\mathcal{G} = \sqrt[n]{a}$ jelöléssel a reducibilitás alapján

$$x^n - a = \prod_{\nu=1}^n (x - \varepsilon^\nu \mathcal{G}) = g(x) \cdot h(x),$$

¹ Ehhez vonatkozó irodalom megtalálható *Obláth Richárd* cikkében: Gyökmennyiségek aritmetikai sajátosságairól, *Az Első Magyar Matematikai Kongresszus Közleményei* (1952), 445—450.

ahol $g(x), h(x) \in K[x]$, $\text{gr } g(x) \geq 1$, $\text{gr } h(x) \geq 1$, $\varepsilon^v = 1$. Nyilván

$$g(x) = \prod_{r=1}^u (x - \varepsilon^r \vartheta), \quad h(x) = \prod_{r=1}^v (x - \varepsilon^r \vartheta),$$

ahol $\prod_{r=1}^u (x - \varepsilon^r \vartheta) \prod_{r=1}^v (x - \varepsilon^r \vartheta) = \prod_{r=1}^n (x - \varepsilon^r \vartheta)$. A konstans tagok egybevetéséből:

$$\varepsilon_1 \vartheta^u = g(0) = b \in K, \quad \varepsilon_2 \vartheta^v = h(0) = c \in K, \quad \text{ahol } \varepsilon_1^u = \varepsilon_2^v = 1 \text{ és } u + v = n.$$

Mivel $K(\vartheta)$ nem tartalmaz ± 1 -től különböző egységgyököt, ezért $\varepsilon_1 = \frac{b}{\vartheta^u}$ és

$\varepsilon_2 = \frac{c}{\vartheta^v}$ csak ± 1 lehet. Ha s és t olyan egészek, melyekre $(u, v) = us + vt = n'$,

ahol $n' | n$ és $n' < n$, akkor $\vartheta^{n'} = \pm b = b' \in K$, $\vartheta^v = \pm c = c' \in K$ alapján $d = b'^s \cdot c'^t \in K$. Azonban $kn' = n$, ahol $k | n$, $k > 1$, és így $d = \vartheta^{n'} = \sqrt[k]{a} \in K$.

2. lemma. Ha $L = K(\sqrt[n]{a})$ nem tartalmaz ± 1 -től különböző egységgyököt és $x^n - a$ irreducibilis K felett, akkor minden $\mathcal{A}$ test, melyre $K \subseteq \mathcal{A} \subseteq L$, $\mathcal{A} = K(\sqrt[k]{a})$ alakú, ahol $k | n$.

Bizonyítás. Legyen $\vartheta = \sqrt[n]{a}$, és s az a legkisebb természetes szám, melyre $\vartheta^s \in \mathcal{A}$. Nyilván ekkor $K(\vartheta^s) \subseteq \mathcal{A}$ is fennáll. $\mathcal{A} = K(\vartheta^s)$ -re igaz, hogy $^2 [L : \mathcal{A}] = s$, hiszen $[L : K] = \frac{n}{s}$. Az $x^s - \vartheta^s$ egyenlet irreducibilis kell hogy legyen $\mathcal{A}$ felett, mert, ha reducibilis lenne, akkor az 1. lemma alapján lenne oly $k > 1$ szám, melyre $k | s$ és $\vartheta^{\frac{s}{k}} \in \mathcal{A}$, ami ellentmond s minimális voltának. Így azonban $[L : \mathcal{A}] = s = [L : K(\vartheta^s)]$, és $\mathcal{A} \subseteq K(\vartheta^s)$ miatt $\mathcal{A} = K(\vartheta^s)$, amivel állításunkat igazoltuk.

3. lemma. Legyen $\sqrt[n]{a} \in K(\sqrt[m]{b})$, és $K(\sqrt[m]{b})$ ne tartalmazzon ± 1 -től különböző egységgyököt. Amennyiben $x^n - a$ és $x^m - b$ egyike sem reducibilis K felett, akkor $\sqrt[n]{a} \in K(\sqrt[m]{b})$.

Bizonyítás. A 2. lemma alapján $K(\sqrt[n]{a}) = K(\sqrt[n']{a})$ ($n' | n$); és a testfok egyértelmősége folytán — mivel $x^n - a$ és $x^m - b$ irreducibilis a K felett — $n' = n$. Vagyis $\sqrt[n]{a} \in K(\sqrt[m]{b})$.

4. lemma. A 3. lemma feltételei mellett $\sqrt[n]{a} = c(\sqrt[m]{b})^l$, ahol $c \in K$ és $0 < l < m$.

² $[L : K]$ az L testnek a K testre vonatkozó fokát jelenti.

Bizonyítás. A 3. lemma alapján $\sqrt[n]{a} \in K(\sqrt[n]{b})$. Ha erre az esetre ki tudjuk mutatni, hogy $\sqrt[n]{a} = c(\sqrt[n]{b})^l$ ($c \in K$, $0 < l < n$), akkor a 4. lemma esetével is kész leszünk, mert $\sqrt[n]{a} = c(\sqrt[n]{b})^{l \frac{m}{n}}$, ahol $c \in K$ és $0 < l \frac{m}{n} < m$. Itt $\frac{m}{n}$ egész, mivel az elem foka osztója a test fokának (ez egyébként a 3. lemma bizonyításából is kiderül).

Mindenekelőtt arra az esetre bizonyítjuk lemmánkat, mikor $n = p$ prímszám. Most $\sqrt[p]{a} \in K(\sqrt[p]{b})$ miatt

$$\sqrt[p]{a} = f(\sqrt[p]{b}), \quad \text{ahol } f(x) \in K[x], \text{ gr } f(x) < p.$$

Ha $f(x) = cx^l$ ($c \in K$, $0 < l < p$), készen vagyunk. Kimutatjuk, hogy $f(x) \neq cx^l$ nem állhat fenn. Ugyanis $\sqrt[p]{b}$ gyöke az $[f(x)]^p - a$ polinomnak, és így

$$[f(x)]^p - a = (x^p - b)g(x), \quad (g(x) \in K[x]).$$

Ha x helyébe εx -et teszünk ($\varepsilon^p = 1$):

$$[f(\varepsilon x)]^p - a = (x^p - b)g(\varepsilon x),$$

amiből

$$[f(\varepsilon \sqrt[p]{b})]^p - a = 0, \text{ ill. } [f(\sqrt[p]{b})]^p = [f(\varepsilon \sqrt[p]{b})]^p,$$

mivel $[f(\sqrt[p]{b})]^p = a$. Ennélfogva

$$\varepsilon^l f(\sqrt[p]{b}) = f(\varepsilon \sqrt[p]{b}).$$

Mármost, ha $f(x) \neq cx^l$, akkor $h(x) = \varepsilon^l f(x) - f(\varepsilon x) \neq 0$, ahol $h(x) \in K(\varepsilon)[x]$, gr $h(x) < p$ és $h(\sqrt[p]{b}) = 0$. Ez pedig azt jelenti, hogy az $x^p - b$ polinom a $K(\varepsilon)$ test felett reducibilis. Azonban $K(\varepsilon)$ a K -nak Galois-bővítése, és így $x^p - b$ csupa azonos fokú faktorra esik szét $K(\varepsilon)$ -ban. Tekintettel arra, hogy p prímszám, a faktorok csak lineárisak lehetnek, amiből következik, hogy $\sqrt[p]{b} \in K(\varepsilon)$. Ez azonban lehetetlen, hisz gr $\sqrt[p]{b} = p$ és $[K(\varepsilon):K] < p$. Így $n = p$ prímszám esetére a lemma bizonyítva van.

Legyen most n összetett szám, és tegyük fel, hogy n valódi osztóira az állítást már bizonyítottuk. n ilyen alakban írható: $n = pv$, ahol $p < n$, $v < n$ és p prímszám.

$\sqrt[n]{a} \in K(\sqrt[n]{b})$ miatt $\sqrt[v]{a} \in K(\sqrt[v]{b})$ is igaz. De akkor a 3. lemma alapján kapjuk:

$$\sqrt[v]{a} \in K(\sqrt[v]{b}),$$

ahonnan n valódi osztóira vonatkozó feltételünk alapján arra jutunk, hogy

$$\sqrt[n]{a} = d(\sqrt[v]{b})^s, \quad \text{ahol } d \in K \text{ és } 0 < s < v.$$

Mindkét oldalból p -ik gyököt vonva:

$$\sqrt[p]{a} = \sqrt[p]{\sqrt[p]{d}(\sqrt[p]{b})^s},$$

ahol $\sqrt[p]{d}$ értéke a lehetséges p számú érték közül egyértelműen meg van határozva, mert

$$\sqrt[p]{d} = \frac{\sqrt[p]{a}}{(\sqrt[p]{b})^s} \in K(\sqrt[p]{b})$$

és ez utóbbi test nem tartalmaz ± 1 -től különböző egységgyököt. Innen a 3. lemma alapján $\sqrt[p]{d} \in K(\sqrt[p]{b})$ adódik. Ha $\sqrt[p]{d} \in K$, készen vagyunk. Ha nem, akkor $x^p - d$ szintén irreducibilis K felett, és így a prímszám esetére bizonyítottak alapján:

$$\sqrt[p]{d} = c(\sqrt[p]{b})^t, \quad \text{ahol } c \in K, 0 < t < p.$$

Ekkor azonban

$$\sqrt[p]{a} = c(\sqrt[p]{b})^t \cdot (\sqrt[p]{b})^s = c(\sqrt[p]{b})^{vt+s},$$

ahol $0 < t \leq p-1$ miatt $0 < vt \leq vp-r$, és így $0 < s < r$ alapján $0 < vt+s < pv$, vagyis:

$$\sqrt[p]{a} = c(\sqrt[p]{b})^l, \quad \text{ahol } c \in K, 0 < l < n.$$

Ezzel a 4. lemmát is bebizonyítottuk.

3. Ezekután a tételt k -ra, vagyis a gyökök számára vonatkozó teljes indukcióval fogjuk bizonyítani.

$k=1$ -re az állítás helyessége nyilvánvaló.

Tegyük fel, hogy k tagra igaz az állítás, $(k+1)$ -re nem ($k \geq 1$). Ez esetben (1) így alakul:

$$c_1 \sqrt[n_1]{a_1} + \dots + c_{k+1} \sqrt[n_{k+1}]{a_{k+1}} = \alpha \neq 0 \quad (c_i, a_i \in K). \quad (2)$$

Feltehetjük, hogy a gyökök $K' = K(\alpha)$ -ban már nem redukálhatók. Ekkor (2) így írható:

$$c_2 \sqrt[n_2]{a_2} + \dots + c_{k+1} \sqrt[n_{k+1}]{a_{k+1}} = \alpha - c_1 \sqrt[n_1]{a_1} \quad (c_i, a_i \in K').$$

A tétel feltételei nyilván a jelen esetben is érvényben maradnak.

Ekkor azonban a teljes indukciós feltétel alapján:

$$\sqrt[n_i]{a_i} \in K'(\sqrt[n_1]{a_1}) \quad (i=2, \dots, k+1).$$

Mivel feltettük, hogy K' -ben már egyik gyök sem redukálható, így a 4. lemma alapján:

$$\sqrt[n_i]{a_i} = c'_i (\sqrt[n_1]{a_1})^{l_i}, \quad \text{ahol } c'_i \in K' \text{ és } 0 \leq l_i < n_i.$$

A $c'_i = c_i$ és $l_i = 1$ jelölés mellett (2) ekkor a következő alakban írható:

$$\sum_{i=1}^{k+1} c'_i (\sqrt[n_i]{a_i})^{l_i} - \alpha = 0, \quad \text{ahol } c'_i = c_i c'_i \in K' \text{ és } 0 \leq l_i < n_i.$$

Tekintsük ezek után a $\varphi(x) = \sum_{i=1}^{k+1} c'_i x^{l_i} - \alpha$ polinomot. Nyilván $\varphi(x) \in K'[x]$,

$\varphi(\sqrt[n_i]{a_i}) = 0$ és $\text{gr } \varphi(x) < n_i$. Ezenkívül, mivel $\varphi(x)$ -ben elsőfokú tag szerepel ($i=1$ esetén) és ennek együtthatója nem lehet 0 (hiszen feltettük, hogy az (1) előállítás a legrövidebb), ezért $\varphi(x) \not\equiv 0$ is igaz. Ezekből azonban következik, hogy $x^{n_i} - a_i$ reducibilis K' felett, ami az 1. lemma alapján ellentmond a (2) utáni feltevésnek.^{3,4} Q. e. d.

4. Most pedig megoldjuk az említett feladatot, melyet *W. Sierpinski* vetett fel.

A feladat a következő: Meghatározandó az $\alpha = 1 + \sqrt{2} + \sqrt[3]{3} + \dots + \sqrt[n]{n}$ algebrai számnak a racionális számtest feletti foka. (Itt $\sqrt[i]{i}$ mindig az $x^i - i = 0$ egyenlet pozitív valós gyökét jelöli.) Be fogjuk bizonyítani:

2. tétel. Az $\alpha = 1 + \sqrt{2} + \dots + \sqrt[n]{n}$ algebrai szám foka:

$$\text{gr } \alpha = \prod_{\substack{p < n \\ p = \text{prim}}} p^{\mu(p)},$$

ahol $\mu(p) = \sum_{k=1}^{\infty} \pi\left(\frac{n}{p^k}\right) + \delta_p$, $\pi(x)$ az x -nél nem nagyobb prímszámok száma;

$\delta_p = 0$, ha $p \left\lfloor \left\lfloor \frac{\log n}{\log p} \right\rfloor \right\rfloor$ és $\delta_p = 1$ máskor.

5. Először is kimutatjuk, hogy α benne van abban a testben, melyet úgy kapunk, hogy a racionális számtesthez a következő algebrai számokat adjun-

³ Az $\alpha = 0$ esetben egészen kis változtatással kapjuk, hogy $\sqrt[n_i]{a_i} = d_i \sqrt[n_i]{a_1}$, ahol $\sum_{i=1}^k c_i d_i = 0$, vagyis, hogy bármely két gyök lineárisan összefügg.

⁴ Tekintettel arra, hogy a tétel feltételei igazak maradnak, ha a szereplő testek formálisan valósak, így minden formálisan valós testre igaz a tétel. Igaz viszont az $R(\sqrt{-2})$ testre is, hol R a racionális számtest, bár e test nem formálisan valós, mint ezt $(\sqrt{-2})^2 + 1^2 = -1$ mutatja.

Megemlítjük az első tételnek azt a következményét is, hogy a tétel állításaiból könnyen leolvasható feltétel mellett (pl. a valós számok körében maradvá) lineárisan független gyökök adjunkciója helyettesíthető tetszőleges lineáris kombinációjuk adjungálásával.

gáljuk (p, q primek):

$$\left\{ \begin{array}{l} \sqrt[p^k]{q}, \text{ ahol } qp^k \leq n < qp^{k+1} \text{ és } p \neq q; \\ \sqrt[q^{k+1}]{q}, \text{ ahol } q^{k+1} \leq n < q^{k+2} \text{ és } q \nmid k+1; \\ \sqrt[q^k]{q}, \text{ ahol } q^{k+1} \leq n < q^{k+2} \text{ és } q \mid k+1. \end{array} \right. \quad (3)$$

Nyilván elegendő bizonyítani, hogy ekkor $\sqrt[i]{i}$ is adjungálódik ($i=1, 2, \dots, n$). Legyen $p_1^{s_1} \cdots p_r^{s_r}$ az i kanonikus előállítása. Ekkor elegendő annak a bizonyítása, hogy a (3) alatti számok adjungálásával $\sqrt[p_j^{s_j}]{i}$ ($j=1, \dots, r$) is adjungálódik, hisz ekkor ezek szorzata: $\sqrt[i]{i}$ is adjungálódni fog.

Legyenek $c_1, \dots, c_r$ olyan racionális egészek, melyekre $[(c_l, p_l = 1)$ és]

$$\frac{1}{p_1^{s_1} \cdots p_r^{s_r}} = \frac{c_1}{p_1^{s_1}} + \cdots + \frac{c_r}{p_r^{s_r}}. \text{ Ebből könnyen látható, hogy a } p_j^{\frac{s_j c_l}{p_l^{s_l}}} \text{ (} j, l=1, 2, \dots, r)$$

algebrai számok adjungálásával keletkező test tartalmazza $\sqrt[i]{i}$ -t. Ezek a számok pedig benne vannak a (3) alatti számokat tartalmazó testben. Ugyanis, ha

$j \neq l$, tekintsük az adjungált $\sqrt[p_j^{k_l}]{i}$ -t, ahol $p_l^{k_l} \cdot p_j \leq n < p_l^{k_l+1} p_j$. Tekintettel arra,

hogy $p_j p_l^{s_l} \mid i$ és $i \leq n$, így $p_j p_l^{s_l} \leq p_j p_l^{k_l}$, vagyis $s_l \leq k_l$, továbbá $p_j^{\frac{s_j c_l}{p_l^{s_l}}}$ a $\sqrt[p_j]{i}$ -

nek hatványa, ezért $p_j^{\frac{s_j c_l}{p_l^{s_l}}}$ valóban adjungálódott.

Vizsgáljuk most azt az esetet, amikor $l=j$. Ha p_j olyan prímszám,

melyre $p_j^{k_j+1} \leq n < p_j^{k_j+2}$ és $p_j \nmid k_j+1$, akkor $\sqrt[p_j^{k_j+1}]{i}$ -t adjungáltuk. Mivel $p_j^{s_j} \mid i$ és

$i \leq n$, így $p_j^{s_j} \leq n$, amiből $s_j \leq k_j+1$ következik. Ez esetben azonban $p_j^{\frac{s_j c_j}{p_j^{s_j}}}$

ismét $\sqrt[p_j^{k_j+1}]{i}$ -nek hatványa, tehát eleme a szóbanforgó testnek.

Marad végül az az eset, mikor $l=j$, de p_j olyan prímszám, melyre $p_j^{k_j+1} \leq n < p_j^{k_j+2}$ és $p_j \mid k_j+1$. Ekkor ismét igaz, hogy $p_j^{s_j} \leq n$. Amennyiben $s_j < k_j+1$, az okoskodás ugyanúgy történik, mint az előbb. Ha pedig $s_j = k_j+1$,

akkor $p_j^{\frac{s_j c_j}{p_j^{s_j}}}$ -nél a kitevőben p_j -vel egyszerűsíthetünk. Ezáltal visszajutottunk arra az esetre, mikor $s_j < k_j+1$. Tehát evvel állításunkat maradéktalanul bebizonyítottuk.

⁵ Ez az egyenlőtlenség a $q \cdot q^k \leq n < q q^{k+1}$ alakban is írható.

6. Most bebizonyítjuk, hogy ha a racionális számtesthez adjungáljuk α -t, akkor az így kapott testben a (3) alatt említett gyökök mindegyike szerepelni fog.

A gyökök pozitivitása alapján könnyen meggyőződhetünk arról, hogy α előállítására érvényesek az első tétel feltételei. Ekkor az 1. tételt (ha $c_i = 1$, $a_i = n_i = i$) alkalmazva, kapjuk, hogy $\sqrt[i]{i} \in R(\alpha)$ ($i \leq n$).

Válasszuk i -t p^k -nak, ekkor $\sqrt[p^k]{p^k} \in R(\alpha)$ ($p^k \leq n$). Legyen most $i = qp^k \leq n < qp^{k+1}$ ($p \neq q$). Ekkor $\sqrt[qp^k]{qp^k} \in R(\alpha)$ és annál inkább $\sqrt[p^k]{qp^k} \in R(\alpha)$. De $p^t \leq n$ miatt $\sqrt[p^t]{p^k} \in R(\alpha)$, így a kettő hányadosa $\sqrt[p^k]{q} \in R(\alpha)$, ahol $qp^k \leq n < qp^{k+1}$.

Ha a $p^k \leq n < p^{k+1}$ által definiált k -ra $(k, p) = 1$, akkor $\sqrt[p^k]{p^k} \in R(\alpha)$ alapján t -edik hatványra emelve következik, hogy $\sqrt[p^k]{p} \in R(\alpha)$, ahol t a $kx \equiv 1 \pmod{p^k}$ kongruencia gyöke. Amennyiben $(k, p) = p$, akkor $(k-1, p) = 1$ és $\sqrt[p^{k-1}]{p} \in R(\alpha)$ is fennáll, ebből pedig analóg módon $\sqrt[p^k]{p} \in R(\alpha)$ adódik.

Így tehát kimutattuk, hogy α adjunkciója helyettesíthető a (3) alatti kifejezések adjungálásával.

7. Most bebizonyítjuk, hogy ezen gyökök adjunkciójánál a fokszámok összeszorzódnak. Először azt igazoljuk, hogy azonos alapú gyökök adjunkciója ugyanazt eredményezi, mintha azt a gyököt adjungáljuk, melynek alapja a szóbanforgó alap, és gyökkitevője a szereplő gyökkitevők szorzata:

$$K(\sqrt[r_1]{p}, \dots, \sqrt[r_s]{p}) = K(\sqrt[p^{r_1 \dots r_s}]{p}) \quad (K \text{ tetszőleges test}).$$

Ez rögtön következik abból, hogy a szereplő gyökkitevők páronként relatív primek. Tehát $\sqrt[p_j]{p_j}$ alakú gyököket kell adjungálni, ahol p_j ($j = 1, 2, \dots$) végigfut az n -ig terjedő összes prímszámokon.

Tegyük fel, hogy $R_{j-1} = R(\sqrt[p_1]{p_1}, \dots, \sqrt[p_{j-1}]{p_{j-1}})$ és $[R_{j-1} : R] = m_1 \dots m_{j-1}$, de $R_j = R_{j-1}(\sqrt[p_j]{p_j})$ -re $[R_j : R_{j-1}] < m_j$. Ekkor az $x^{m_j} - p_j$ polinom reducibilis az R_{j-1} test felett, és így az 1. lemma szerint létezik olyan m egész, melyre $m | m_j$, $m > 1$ és $\sqrt[p_j]{p_j} \in R_{j-1}$. Mivel R_{j-1} -nek egy bázisa az $\sqrt[p_l]{p_l}$ számok ($l \leq j-1$) hatvány-szorzataiból áll, ezért $\sqrt[p_j]{p_j} = c_0 + \sum_{\nu} c_{\nu} \sqrt[p_j]{a_{\nu}}$ alakban írható, ahol az a_{ν} egészek primitényezői $p_1, p_2, \dots, p_{j-1}$ közül valók és c_{ν} -k racionális számok.

Feltehetjük, hogy ez $\sqrt[p_j]{p_j}$ -nek a „legrövidebb“ ilyen előállítása, és ekkor (feltehetjük, hogy $\sqrt[p_j]{a_{\nu}}$ nem redukálható a racionális számtestben) az 1.

tételt alkalmazva kapjuk, hogy $\sqrt[n_r]{a_r} \in R(\sqrt[m]{p_j})$. Ennélfogva a 4. lemma alapján

$$\sqrt[n_r]{a_r} = c(\sqrt[m]{p_j}), \quad \text{ahol } c \in R \text{ és } 0 < l < m.$$

Emeljük mindkét oldalt $n_r m$ -ik hatványra, majd távolítsuk el a törteket. Vizsgáljuk meg most p_j kitevőjét mindkét oldalon. Közvetlenül belátható, hogy p_j kitevője a baloldalon $\equiv 0 \pmod{n_r m}$ (a_r nem tartalmazza p_j -t!), a jobb-oldalon $\equiv n_r l \pmod{n_r m}$, ami $0 < l < m$ miatt lehetetlen.

8. Megállapítottuk tehát, hogy α foka egyenlő a (3) alatti gyökkitevők szorzatával.

Vizsgáljuk meg most, hogy egy a gyökkitevőben szereplő p prímszám milyen hatványon fordul elő.

Legalább az első hatványon annyiszor fog szerepelni, ahány q prímszámra igaz, hogy $p q \leq n$, vagyis ahány prímszám $\frac{n}{p}$ -ig található: $\pi\left(\frac{n}{p}\right)$ -szer.

Legalább a második hatványon $\pi\left(\frac{n}{p^2}\right)$ -szer, s. i. t.

Az ⁵ lábjegyzet alapján ezen q prímszámok közé a $p|k+1$ esetben maga a p prímszám is beszámítható, míg, ha $p \nmid k+1$, a p kitevője egy esetben még 1-gyel nagyobb lesz. Így egy fix p prímszám kitevője $\mu(p) = \sum_{k=1}^{\infty} \pi\left(\frac{n}{p^k}\right) + \delta_p$,

ahol $\delta_p = 0$, ha $p \nmid \left\lfloor \frac{\log n}{\log p} \right\rfloor$, és $\delta_p = 1$ máskor, mint azt állítottuk.^{6,7}

⁶ Ha $p^{k+1} \leq n < p^{k+2}$, akkor $k+1 = \left\lfloor \frac{\log n}{\log p} \right\rfloor$.

⁷ Megemlítjük, hogy érdekes a hasonlatosság ezen α szám foka, és $n!$ Legendre-féle alakja között. Az utóbbiban ugyanis az x -nél nem nagyobb prímszámok száma: $\pi(x)$ helyébe az x -nél nem nagyobb számok száma: $[x]$ lép (a δ_p -től eltekintve).